

SZÉPE ORSOLYA – FERDINANDY NÓRA

Intimitás és nyilvánosság

A gyász- és halál-témájú blogok néhány sajátosságáról

Összefoglalás ♦ *Napjaink internet-uralta világában egyének, szervezetek, különböző összetételű csoportok – szakmai tudáson, hivatalos információkon túl – gondolatokat, tapasztalatokat, érzelmeket osztanak meg egymással, tesznek elérhetővé, nyilvánossá. Az érzelmek és tapasztalatok tömeges közzétételével jelentősen kiegészül, illetve átalakul a történelmileg értelmezett nyilvánosság fogalma. Írásunk gyász- és halál-témájú blogok, illetve közösségi oldalak (virtuális temetők) kapcsán fogalmaz meg gondolatokat az intimitás és a nyilvánosság, a tömeges elérhetőség kapcsolatáról. Az írásban ismertetett konkrét példákon keresztül közelebb szeretnénk kerülni a posztmodern világ eme új és szokatlannak tűnő jelenségéhez.*

Intimacy and publicity

Some characteristics of mourning and death-related blogs

Abstract ♦ *In today's internet-dominated world, individuals, organizations, and diverse groups of people share, make available and publish thoughts, experiences and emotions - apart from professional knowledge and official information. With the large-scale disclosure of emotions and experiences, the concept of historically interpreted publicity is significantly supplemented or transformed. Our writing expresses some thoughts on the relationship between intimacy and mass publicity in connection with death-related blogs and social networks (virtual cemeteries). Through the concrete examples described in this article, we would like to gain a better understanding of this new and unusual phenomenon of the postmodern world.*

Nyilvánosság és intimitás

A nyilvánosságnak az információs kor előtti értelmezése szemben állt a privát szféra fogalmával, még inkább az azon belül értelmezhető intimitással. Habermas ismert

megközelítése szerint a polgári nyilvánosságot „a közönséggé összegyűlt magánszemélyek világaként foghatjuk fel”.¹ A nyilvánosság fogalma mögött még ma is a polgárok okos gyülekezetének képe tűnik föl, akik az őket érintő közügyekről szabadon vitáznak. Ezzel az értelmezéssel az intimitás nem fér össze – inkább ellentétes. Az intimitás bizalmasságot, meghittséget jelent, őszinte feltárulkozást, két ember között vagy családtagok, közeli barátok között – magától értetődően a nyilvánosság kizárásával. Ha azonban a világháló nyilvánosságát a szó igazi értelmében is valódi nyilvánosságnak gondoljuk, akkor ezt a fogalmat tágabban – bár talán kevésbé fennköltten – kell definiálnunk. Az internet nyilvánossága nem csak a *szabad hozzáférést* jelenti – ez a mozzanat a korábbi értelmezésnek is szerves és lényegi része –, hanem a *hozzáférhetővé tétel szabadságát is*. *A kettőt egyszerre, a hozzáférés és a hozzáférhetővé tétel* tömeges lehetőségét jelenti, amit sem jogszabályok, sem technikai nehézségek, sem az informatikai képzettség hiányosságai nem korlátoznak – illetve bizonyos mértékben korlátoznak, hiszen nem lehet bizonyos csoportokat sértő tartalmakat elhelyezni stb. Továbbá a világháló „társadalma” egyáltalán nem csak az őket érdeklő közügyeket beszéli meg szabadon, hanem egészen személyes és meghitt témákról folynak a diskurzusok.

A világháló nyilvánosságához képest sok különbséget láthatunk a korábbi idők nyilvánosságában.

- Az egyik legfontosabb a nyilvánosságban való aktív és passzív részvétel különbsége. Vagyis nem létezett egyenlő interaktivitás a közlő és a befogadó-hozzászóló között. Az interaktivitás egyenlőtlensége – többek által kritizált módon – Habermas elméletében sem szerepel. A tudást, érzelmeket megosztók, az írók, költők, szakírók, újságírók, egyéb művészek egy *elkülönült kisebbségi csoportot* alkotnak. Ők azok, akik közlést tesznek, a társadalom nagyobbik része pedig befogadja az információt. A kisebb „felkent” csoport a „termelő”, a közönség a „fogyasztó”. A világháló jellegzetes tendenciája ezen elkülönültségnek az elmosódása, eltűnése. A „passzív” nagyközönség egyedei az információs kor előtt csak partikulárisan, kivételképpen nyilvánulhattak meg, tehettek közzé intim tartalmakat, olyan formákban, mint például az olvasói levelek, „szív küldi szívnek”, apróhirdetések, ezen belül például társkeresés, gyászjelentés, köszönet a részvétnyilvánításokért. Ezek tartalmukban sem valódi intimitások, csupán *standardizáltan személyes információk* közzétételét jelentik.

¹ HABERMAS, JÜRGEN (1993): *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Budapest

- *Intim témák* szerepeltek a modern nyilvánosság korábbi korszakaiban is, hiszen az *irodalomnak* – ami már – Goethe kifejezésével – *világirodalom*, nyilvánossága *globalizált* nyilvánosság, éppen ez az egyik fő jellegzetessége. A költők egészen személyes és intim problémákról számoltak és számolnak be. Azonban ezek a művek *fennkölt* és *nem-személyes* intimitásról szólnak. A levélregény műfaja vagy a népdalok szerelmi kesergései ennek a *nem-személyes intimitásnak a nyilvánosságát* jelentik.

Az internet azonban – legalábbis elvileg – *mindenkinek* biztosítja, hogy személyes élményeit, gondolatait a világháló közönsége számára *elérhetővé tegye*. A „digital divide”² (a hozzáférésben és hozzáértésben mutatkozó megosztottság) problémája ellenére ez egy globális lehetőség, meglehetősen nagy tömegek számára. Multimédia-dokumentumok publikálása (azaz weblapok készítése) mára technikailag rendkívül egyszerűvé vált. A weblap házilag gyorsan előállítható, a hozzávalók is nagyrészt készen állnak, és éppen a világhálóról tölthetők le, de a fotók, filmek készítése sem gond, és az esztétikai megformáláshoz is rendelkezésre állnak az eszközök. A világháló polgára azt ír a honlapjára, azt a képet, felvételt tölti föl a különböző file-megosztó rendszerekre, közösségi oldalakra, ami csak tetszik neki. A privát, jelentős részben *intim* tartalmak tömeges megjelenése a világhálón nagy horderejű változás. Amatőrök teszik közzé saját nemi intimitásaikat³, írnak terhességről, napi ügyekről, útinaplókat publikálnak, betegségről, drogos emberek vallomásairól, gyászról olvashatunk nap mint nap érdekes vagy teljesen érdektelen személyes feljegyzéseket. Megjelentek a gyászolók közösségi portáljai is és a virtuális temetők.

A halál intimitása

A halál a premodern korokban meghitt és nyilvános volt egyszerre. A halál nem volt nagy dráma, nem szép és nem csúnya, hanem megszokott, elfogadott és természetes. A mai modern halál *tiltott halál*, rejtegetni való.⁴ A halál kudarc, az orvos és a haldokló számára egyidejűleg, amit a hozzátartozók is szégyellnek.

A *halál intimitása* a premodern korban a *meghittséget* jelentette, a modern korban viszont azt, hogy a halál *bizalmas* természetű, kellemetlen *magánügy*, amely a haldokló

² SZEKFŰ ANDRÁS (2007): *Kommunikáció, nyilvánosság, esélyegyenlőség Magyarországon*. Gondolat Kiadó

³ Külön elemzést érdemelne a szexuális és pornográf tartalmak szerepe, jelenősége, arányai a világhálón, különös tekintettel arra, hogy az internet – kis túlzással – szex és pornó által hordozott reklámokból él.

⁴ ARIÈS, PH. (1987): *Gyermek, család, halál*. Gondolat – és HEGEDŰS KATALIN (2006.): *A hospice ellátás elmélete*. Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet

legszűkebb környezetére, még inkább csak magára a haldoklóra tartozik. A haldokló magányos. Örkény Rózsakiállítás című kisregényében egy filmrendező próbálja meg ezt az elszigeteltséget megörökíteni, hogy aztán – már a haldokló halála után – nyilvánosságra hozza. Az egyik szereplő, egy sokat megélt idősebb író azt mondja a fiatal, lelkes rendezőnek: „A múltkor azt mondtad, amire készülsz, egyszerre költészet, tudomány, filozófia. Hát ez humbug, barátocskám. Először is, mert rögtönzötteen és rondán halunk meg, a költészet viszont szépség és kompozíció. Másodszor: egy egyszeri esemény még nem filozófia, csak az, ami belőle általánosítható. Tehát ez sem stimmel.” Rögtönzötteen és rondán. A „régiek” nem rögtönzötteen és nem csúnyán haltak meg. A „régiek” felkészülten várták, mert elfogadták a halált, tehát nem „rögtönzötteen és rondán” távoztak el a földi életből.

A mai kor nem volt képes megoldani ezt a problémát. Úgy tűnik, az internet nyilvánossága sem javított még eddig a helyzeten, bár valóban sajtószerű lehetőséget kínál a halál rejtelseinek feldolgozására. A művészet, a hagyományos műalkotások nyilvánossága talán befolyásolhatja a közgondolkodást. Dettre Gábor „Halott lepke száll tova” című filmjében egy haldokló végnapjairól forgatott dokumentum-naplót. A film a haldokló hétköznapi szenvedéseinek bemutatásán túl filozófiai magyarázatot is próbál adni a szép halálhoz. A film a természetes és méltóságos halált költői szintre emeli, és értelmet ad neki.

Az internet, ha valamiben segítséget nyújthat, és láthatóan nyújt is, az inkább a gyász, a veszteség feldolgozása a világháló nyilvánosságának segítségével, internetes napló, blog formájú emlékezés, speciális közösségi oldalak, virtuális emlékállítás révén. Itt egy hagyományos lelki tartalom jelenik meg új formában. A nyilvánosság, azaz: a gyász megosztása az együttérzőkkel, hagyományos módja a veszteség és a fájdalom feldolgozásának. Ma is, és a régebbi korokban még inkább, amikor a halál és a születés egyenrangúan voltak a közösségi lét szerves részei.

Blog-írók pszichológiája

Az „információt megosztók” egy jellegzetes csoportjáról, a bloggerekéről (digitális naplóírókról) egyre több elemzés készül. Egy 2005-ben készült kutatásban Bujdosó Bori internetpszichológus szociológiai és pszichológiai felmérést végzett a magyarországi „bloggertársadalom” körében.⁵

⁵ Bujdosó Bori: *Bloggerek Magyarországon*. http://e-media.freeblog.hu/Files/bloggerek_magyarorszagon.pdf – Elérés: 2010. 05. 03.

Közel 800 bloggert kérdeztek meg online kérdőíves módszerrel. A válaszolók (kb. 40%) közül, személyes jelentkezés alapján 14 bloggerrel készítettek félig strukturált mélyinterjút. A kérdőívben a szerzők a szocio-demográfiai mutatókon és az internetezési szokásokon kívül a blogolásra vonatkozó kérdésekre adott válaszokat értékelték ki. Alkalmazták még az EPQ (Eysenck Personality Questionnaire) extraverzió skáláját, amelynek eredményeivel jelen írásban nem szeretnék részletesen foglalkozni.

A következőkben felidézzük a kutatás néhány, számunkra különösen fontos eredményét. Az alábbi táblázat azt mutatja be, hogy az említett kutatásban milyen általános témakörökről írnak a megkérdezett bloggerek.

A blog gyakori témái	Válaszok (minta %)
Munka/szakma	41%
Hobbi	52%
Család (szülők, testvérek)	30%
Barátok	51%
Párkapcsolat	52%
Érdekes hírek	43%
Hétköznapi személyes élmények	83%
Egyéb	24%

(Forrás: Bujdosó Bori: Bloggerek Magyarországon)

Az Egyéb kategória tartalmára vonatkozóan a megkérdezettek legtöbbször a „gondolataim” választ adták.

A szerzők a válaszokat kielemezve megállapították azt is, hogy a személyes (társas kapcsolatok, család, barát) témájú blogok nem választhatók el élesen a személytelen (munka, hobbi, hírek) tematikájú blogoktól. A kérdőív eredményeiből kiviláglott, hogy Magyarországon a blogolásnak két fő típusa terjedt el, a személyes hangvétellű *naplóblog* és a *tematikus, illetve szakblog*. Az előzőnél az író elsősorban személyes élményekről, gondolatairól, érzelmeiről ír, az utóbbinál – ami jóval ritkább – a blogger a szakmájához vagy hobbijához kapcsolódó érdekességeket közli, és az írás általában nem tartalmaz személyes információkat. A szerző a blogolók különböző csoportjai és a személyiségtípusok között érdekes összefüggéseket mutatott ki.⁶ Egy kísérletben hasonlították össze a „valós én” chaten

⁶ AMICHAH-HAMBERGER, Y – WAINAPEL, G. – FOX S. (2002): „On the Internet No One Knows I’m an Introvert”: Extroversion, Neuroticism, and Internet Interaction, *CyberPsychology & Behavior* 5 (2): 125-128. – Idézi: Bujdosó Bori

történő megjelenítését extrovertált és introvertált személyek esetében. Az extrovertált személyek a valós énjüket inkább a hagyományos társas életben valósították meg, míg az introvertált személyek inkább a virtuális közegben jelenítették meg a társas interakciót.

A következő részekben három különleges és egyedi honlapot veszünk közelebről szemügyre.

„A kisfiam is angyal lett”

Ágnes fiatal harmincas, férjezett asszony. Kérésünkre szívesen állt rendelkezésre egy beszélgetésre. Elmondta, hogy 2006 óta ír blogot, miután rájött, hogy írásvágyát már nem elégíti ki az egyszerű naplóírás. Véleménye szerint nem tartozik igazán a blogos társadalomhoz. Honlapjának első mondata így hangzik:

„Olyan sok dolgot mondhatnék magamról, de azt hiszem, nem tudnám úgy tenni, hogy ne ismétellem magam. Ha kíváncsi vagy rám, nézd meg a honlapomat, egészen sok dolgot megtudhatsz rólam! Itt van mindjárt pár fotó rólam és a családomról, kezdetnek! :)”

A kezdőlapon található az archívum is, ahol a régi beírásokat és olvasói reakciókat is meg lehet tekinteni. Több témájú blogot is vezet, hobbijairól, művészi és segítő tevékenységeiről, az egyik azonban különleges és megrázó. Ez a „Másállapot” blogja. Ezt a blogot a honlapon a következő szöveg vezeti be: *„...Van azonban az angyalokkal egy szomorúbb, de kézzelfoghatóbb kapcsolatom is. A kisfiam is angyal lett. Kilenc hónapot töltött ezen a világon, ennek minden pillanatát velem, bennem. Mire megszületett, már nem élt. Ha szeretnéd tudni, hogy lehet ezt a fájdalmat túlélni, olvass tovább ITT!”* A terhesség kilencedik hónapjának végén, 2008 nyarán, a gyermek nyakára rátekeredett a köldökzsinór, ezért halt meg. A „Másállapot” kezdőlapján az írásai mellett ott található az urna nagyméretű fényképe is.

Ágnes attól a pillanattól kezdve, hogy megtudta, hogy állapotos, egészen a gyermeke elvesztéséig, majd a temetés, és az azt követő gyászév ideje alatt folyamatosan vezette naplószerűen a blogját. Később ez a hétköznapi napló változott át egy nyilvános kondoleáló és gyász-segítő helyé. Kezdetben nem volt olvasói reakció, azonban, amint egyszer az „Anyá gyermek nélkül” címűt napló-beírást közzétette, hirtelen megnőtt a blog látogatottsága. Ettől kezdve folyamatosná vált a kapcsolat az író és olvasói között. Elmondása szerint a gyermek elvesztésekor terápiás céllal írt tovább. Szüksége volt az emberek szeretetére, bátorítására. Számtalan visszajelzést kapott, ami az élet további elviselésére rengeteg energiát adott neki.

Az olvasók létrehoztak Ákosnak, az elhunyt babának egy virtuális temetőt. Az édesanyának ez kezdetben nagyon jólesett, és örült, hogy sokan gyújtottak virtuális gyertyát

meg nem született kisfiának. Azonban 2-3 hét múlva úgy érezte, hogy le kell erről szakadnia, mert így nehezebb lesz elengedni a babát. Elmondta, hogy ismer olyan szülőket, akik évek óta naponta gyújtanak gyertyát saját és mások meghalt gyermekeiért. Ezért fordulhatott elő, hogy amikor ő már nem „látogatta” a temetőt, sokan elítélték őt az „érzéketlensége” miatt.

Lola

Lola 14 éves volt, amikor hosszú és igen súlyos daganatos betegség következtében 2008 tavaszán, otthonában, szülei és testvérei körében meghalt. Szülei, ikertestvére, nővére és öccse az utolsó pillanatig szeretetben, békességben és nyugalomban ápolták. Jelen írás egyik szerzője – hospice területen is jártas – gyógytornászként látogatta a gyermeket, segítve a beteget és családját a testi-lelki tünetek enyhítésében.

A szülők a kislány halála után Lola számára készítettek egy egészen különleges honlapot. Eredetileg csupán azzal a céllal, hogy ne kelljen mindenkit felkutatni és külön értesíteni, gyászjelentést küldeni, de nagyon fontos volt nekik, hogy mindenki, aki szerette és ismerte Lolát, el tudjon jönni a búcsúztatóra, ezért az időpontot is a honlapon tették közzé.

A honlap egyszerű, és mégis megrendítő. A temetés után már más funkciója nincs, mint hogy lehetőséget ad a hozzászólásoknak. A Loláról készített utolsó fénykép adja a különlegességét, amit közvetlenül a halál után készítettek a szülők a kislányról. A művészi fénykép megindító, de nem riasztó. A kislány szép arcával fekszik a halottas ágyon, körülötte minden virággal beborítva. A lap alján még egy régebbi kép Loláról, a mosolygós, életvidám tizenévesről.

A szülők hangsúlyozták, hogy a vendégkönyv nem Loláé, hanem az élőké. A virtuális vendégkönyvbe be lehet írni gondolatokat, részvétnyilvánítást, érzéseket. A szülők elmondták, hogy az édesanya még másfél év elteltével is nagyon ritkán nézi a beírásokat, de már azon is gondolkodtak, hogy megszüntetik a honlapot. Most még nem képesek erre, de a gyász feldolgozására már új módszereik is vannak. Heti egyszer – keddenként este – „Lola estet” tartanak, gyertyát gyújtanak, beszélgetnek három másik gyermekükkel testvérükről.

Az interjú során kiderült, a szülők korábban nem ismerték a virtuális temetők által nyújtott megemlékezési lehetőségeket.

Virtuális temető

A világháló elterjedésével megnyíló új lehetőségek közül a virtuális temetők érdemelnek kiemelt figyelmet. A temetkezési szokások a történelemben folyamatosan változtak, együtt azzal, ahogyan változott az élőknek a halottakhoz való viszonya. Az elhunytak nyugalomba

helyezését, a gyászolók fájdalmának kinyilvánítását befolyásolta az adott ország és a terület kultúrája és a hagyományai.⁷

Játszani, vetélkedni, ismerkedni, háborúzni vagy akár virtuális állatkákat felnevelni eddig is lehetett az interneten, a posztmodern világban most már mód van arra is, hogy szeretteinknek a világhálón is síremléket állíthassunk, hogy virtuálisan is eltemethessük őket. A sírt igen egyszerű látogatni, csak a számítógépet kell hozzá bekapcsolni. Amennyiben fizet a gyászoló, a virág sosem hervad el, a gyertyát azonban mindig újra és újra meg kell gyújtani, biztosítva ezzel a fájdalomnak – a gyász feldolgozásához szükséges – kinyilvánítását. A szolgáltatást nyújtók azt is megígérik, hogy fizetség ellenében a virtuális sírhely több nemzedéken keresztül változatlanul fennmarad. A Wikipédia szerint az első temető a világhálón az 1990-es években nyílt meg az Egyesült Államokban. Magyarországon a 2000-es évektől kezdett elterjedni ez a fajta „temetkezés” vagy virtuális temetkezés, azonban a hagyományos formát a változás nem érintette. A freeaudit.hu honlap a magyar honlapok – több mint 7 éve működő – ingyenes, szabványos webaudit (a magyar nyelvű internetes oldalakat statisztikai módszerekkel mérő rendszer) rendszere. Az aktív regisztrált ügyfelek között található a „Virtuális temetőre” vonatkozó adatok, amelyek azt mutatják, hogy 2006 és 2009 között a virtuális temetők látogatottsága majdnem kétszeresére nőtt.⁸ Cikkünkben nincs mód arra, hogy részletezzük az összes magyarországi virtuális kegyhely, sírhely, emlékhely weblapját, így – vállalva az önkényességet – kiemeltünk egyet a sok honlap közül. A honlap (<http://sirkert.virtualisan.net>) a következő gondolatokkal kezdődik⁹:

„Lehet, hogy meglepő számodra, hogy ilyen weboldal is létrejött, de erre is szükség van a mai kegyetlen világban. Biztos volt már neked családtagod, bármilyen kedvenc állatkád, kedvenc tárgyad, kedvenc bármid, aki meghalt, valami oknál fogva elpusztult, végleg beadta a kulcsot. Az emléken kívül mi maradt meg belőle? Egy-két fotó vagy videó? Lehet. Most viszont itt is méltó helyre teheted az emléket ezen az oldalon. Temesd el virtuálisan, felállítva neki egy kegyhelyet, gondozd a sírját látogatásaiddal. A virtuális emlékhely regisztrációja és használata teljesen ingyenes, az ingyenességet a portál létezéséig fenntartjuk!”

Mint olvasható, ez a cybertemető ellentétben a többivel, ingyenes. Azonban pénzbeli támogatására természetesen mód van, ezen kívül reklámfelületek megvásárlására is kínálnak lehetőséget.

⁷ HEGEDŰS KATALIN (2006): *A hospice ellátás elmélete*. Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet

⁸<http://freeaudit.hu/?go=stat&id=8236&sid=1&spe=year&sdi=hour&spo=0&sfo=absolute&sho=host&sup=1&shp=1&sor=1&sfc=&sfw=&sft=&hour=23&day=30&week=44&month=11&year=2009>

⁹ <http://sirkert.virtualisan.net>

Kiépült egy kis virtuális világ: például a sírokat ha nem látogatják, néhány nap után elkezdenek gazosodni, a márvány sírkő megrepedezik, és az emlékhely ápolatlanná válik. A weblapot és a hozzászólásokat „Admin” (a honlap „adminisztrátora”) tartja karban és moderálja, amely az angol „administrator” rövidítése. Ő hozta létre ezt a honlapot, miután saját tapasztalatait felhasználva úgy érezte, igény lehet egy ilyen jellegű, virtuális kegyhelyre is. Szintén ő az, aki az elhanyagolt „sírokat” ápolja, rendbe teszi, és amennyiben hosszú ideig nem gondozza senki a kegyhelyet, leveszi a listáról. A blog-kommentekre is ő válaszol. A regisztrációt követően mindenki hozzászólhat nyilvánosan a fórumon keresztül. A honlapon 1350 regisztrált tag található, a napi látogatók maximális száma 1697 fő volt.

A virtuális temetők ezen túl egy szokatlan lehetőséget is kínálnak: állatokat, tárgyakat, sőt fogalmakat is örök nyugalomra helyezhetünk, illetve sírhelyet, kegyhelyet nyithatunk számukra. Alább olvashatók a temető parcellái kategóriák szerint, zárójelben a parcellák számát közlöm:

Emberek parcellája (638)	Emlősök parcellája (16)	Fogalmak parcellája (37)
Halak parcellája (4)	Hüllők parcellája (1)	Ízeltlábúak parcellája (1)
Kételtűek parcellája (0)	Kutyák parcellája (185)	Macskák parcellája (96)
Madarak parcellája (18)	Rágcsálók parcellája (24)	Tárgyak parcellája (8)

(Forrás: <http://sirkert.virtualisan.net/articles.php>)

Érdekes megvizsgálni a „fogalmak parcella” kategóriáját. Néhány a fogalom-sírhelyek közül: pénztelenség, albérlet, félelem, butaság, bizonytalanság, hazugság, betegség, életveszély. Ezek rendszerint valamely egyszeri életeseményhez kapcsolódnak, amikor az adott negatív fogalom megszűnt az illető számára, pl. felgyógyult egy betegségből. Leginkább templomok falára helyezett hálaadó kis márványtáblákra emlékeztetnek a fogalom-sírhelyek, és mint ilyenek, elfogadhatók lennének, de ezeket sírhelynek nevezni nyilvánvaló fogalomzavar, hiszen nem a negatívumok emlékét kívánják ápolni, hanem az azoktól való *megszabadulást*. Emlékezni is az elvesztés fölötti öröme szeretnének. Sajnos, nincs információnk arról, hogy azok a gyászolók, akik hagyományos módon elhunyt hozzátartozójuk vagy barátjuk számára hoznának létre sírhelyet, hogyan viszonyulnak ezekhez az ellenmondásos megnyilvánulásokhoz.

A cybertemető létrehozója a honlap keletkezéséről elmondja, hogy eredetileg 2003-ban csak egy emlékdalt készített, ahol mindenki feltölthetett az utókor számára különböző fényképeket, információkat az elvesztett személyről. Úgy gondolta, hogy „poénként” létrehoz tárgy és fogalom kategóriákat is. Nem sejtette, hogy ez az ötlet egyre több látogatót vonz majd. Idővel azonban az igények változásával összhangban, mégis egyre több elhunyt számára alakítottak ki sírhelyet. A kommentekből olvasható, hogy a regisztráltak többsége valódi gyászt él vagy élt át.

Két hozzászólást is kiemelünk: 1. *„Szia kedves Admin! Nagyon jó, hogy újjátottál, és személyesebb lesz a honlap. Ide bejövünk, elmélázunk, gondolkodunk, magunkba szállunk, kicsit pityergünk is. Majd megszabadulva a szív tájéki nyomástól kis időre kilépünk. Fontos, hogy olyan látványban legyen részünk mintha templomban lennénk, egy szent helyen, ahol csak "Ő" és csak "ÉN" találkozunk. De azért jó lenne néha valakivel beszélni a fájdalomokról, a veszteségről, vagy meghallgatni mások, "elolvasni" mások történetét. Itt mindenki gyászt érez. Veszteséget, bizonyos értelemben magányt. De mint a sír mellett állva, itt is csendben beburkolózunk az emlékebe. Köszönöm ezt a lehetőséget. Üdv!”*

Ebből a hozzászólásból egyértelműen kivehető a gyászoló magányossága, illetve az az igénye, hogy fájdalmát másokkal szóban is megoszthassa. Ugyanakkor hálás a szerkesztőnek, hogy foglalkozik a „közös üggyel”, a honlappal, és folyamatosan újítja, frissíti. Talán feltűnik az a személyes hangnem is, amellyel a moderátort megszólítja. Ezt a személyes üzenetet mindenki olvashatja a világhálón, és ha szüksége van erre a kis közösségre, akkor akár csatlakozhat is hozzájuk. Mert ez egy arcnélküli, és mégis valós közösség. A résztvevők megismerik egymás gyászatát, problémáit, segíthetnek a veszteség feldolgozásában.

A virtuális temetőben mód van arra, hogy kiemelkedő személyiségek számára is parcellát nyissunk. Az alábbi hozzászólás ezt a lehetőséget kritizálja.

2. *„Ne haragudj, de ízléstelennek tartom, hogy kiemelt emlékhelynek nevezted el a közismert személyek sírjainak összességét. Azt gondolom, a halottak egyenrangúak, mindannyian egyformák. Szerintem, aki nem szerepelt a tv-ben, az is ugyanolyan értékes ember volt. Sőt! Lehet, hogy sokkal értékesebb!”*

Erre a hozzászólásra – amely olyasmit kritizál, ami a hagyományos valóságos temetőben is szokásos és elfogadott, hiszen ott a híres emberek szintén dísz-sírhelyet kapnak – sok reakció érkezett, egyetértő és ellenkező is. Maga a fórum nagyon aktív, naponta többször is „találkoznak” az emberek, hogy megbeszéljék a problémáikat.

Összefoglalva, a posztmodern (utáni) korunk egyik sajátossága az interneten keresztül megnyilvánuló intimitás. A személyes jellegű információkat, érzéseket, magánéleti problémákat kontrollálatlanul megoszthatja bárki, akár az egész világgal. A megosztásra valós igény van, ezt bizonyítja a villámgyorsan terjedő blog-kultusz is. Ezekben a blogokban naplószerűen írnak egyes szerzők nagyon érdekes, más szerzők viszont olykor teljesen érdektelen témákról. Valószínűsíthető, hogy elsősorban az információ közlésén van a hangsúly, és nem az azt olvasók befogadási igényén. Az írásunkban idézett blogíró, Ágnes, saját „íráskényszerét”, valamint szeretet-igényét említette elsőként arra a kérdésre válaszul, hogy *miért* ír. A blogírók sokszor lélekben magányosak vagy zárkóztak. Az olvasók pedig úgy érzik, őket szólítja meg az író, és osztozni szeretnének a magányban, problémákban, gyászban.

A kislány, Lola honlapja egyszerű célból jött létre: az egyszerű és gyors információközlés céljából, azért, hogy mindenki, aki ismerte és szerette Lolát eljöhessen a búcsú-megemlékezésre. Loláról a fénykép valóban megrázó, de a szülőknek nem a döbbenetkeltés volt az elsődleges célja, és nem is a fájdalom világáá kürtölése. Azok számára, akik személyesen megélték a szeretteik halálát, a halottról készült fénykép csak az emlékezést szolgálja, és nem vált ki bennük irtózatot. A honlap nagyhatású, esztétikus megjelenése révén messze túlnőtt az eredeti célon, és a kislány emlékhelyévé vált.

A virtuális temető mindezen felsorolt szempontok összességét tárja elénk. Hozzátartozik az a bizonytalanság, az értékek, szertartások tartalmi keveredése, tisztázatlansága, mely napjainkban egyre általánosabb. A temető honlapján azonos szintű kategóriaként van kezelve ember, állat, tárgy és fogalom. A temetkezési szokásokhoz régen is hozzátartozott, hogy az elhunytal együtt tárgyait, szeretett állatait is eltemették. Léteznek olyan szokások, hogy ételt és italt is betettek a halott mellé a hosszú útra. Általában ezek a hagyományok azt a célt szolgálták, hogy a halott a túlvilágon se szenvedjen semmiben hiányt. Azonban a negatív fogalmak, tárgyak eltemetése nem illik ebbe a hagyományba, fogalmi zavart tükröz, ezért feltehetően nem is fog széles körben szokássá válni.

Ezeket a szempontokat összevetve megállapítható, – természetesen a teljesség igénye nélkül, hiszen három kiemelt példából még nem lehet általános következtetéseket levonni – hogy napjainkban egy új jelenség van kialakulóban, amelyre kétségtelenül igény van. Az intimitás egy olyan típusa jelent meg nyilvánosan a világhálón, amelyet eddig tabuként kezeltek. A betegségre, haldoklásra és a halálra a modern társadalomban félelemmel és irtózattal gondolnak. A mai társadalmi kultúrának sikerült oly mértékben tabutémává tennie ezt a folyamatot, hogy a haldokló és a gyászoló úgy érzi: nem illik, nem szabad és nincs is

joga hozzá, hogy nyíltan beszéljen tényleges kívánságairól. Talán az internet által életre keltett kommunikatív kis közösségek lehetőséget adnak rá, hogy a társadalom a jövőben megértőbben és higgadtabban viszonyuljon a halál kérdéséhez.

IRODALOM

- AMICHAH-HAMBURGER, Y. –WAINAPEL, G. –FOX, S. (2002): „On the Internet No One Knows I’m an Introvert”: Extroversion, Neuroticism, and Internet Interaction, *CyberPsychology & Behavior* 5 (2): 125-128. – Idézi: Bujdosó Bori
- ARIÈS, PHILIPPE (1987): *Gyermek, család, halál*. Budapest, Gondolat
- BUJDOSÓ BORI: *Bloggerek Magyarországon*. http://e-media.freeblog.hu/Files/bloggerek_magyarorszagon.pdf – Elérés: 2010. 05. 03.
- HABERMAS, JÜRGEN (1993): *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. (Ford.: Endreffy Zoltán-Glavina Zsuzsa) Budapest
- HEGEDŰS KATALIN (2006): *A hospice ellátás elmélete*. Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet
- POGONYI SZABOLCS (2006): Digitális demokrácia vagy kiberbalkán? *Világosság* 47 (1): 5-11.
- SZEKFŰ ANDRÁS (2007): *Kommunikáció, nyilvánosság, esélyegyenlőség Magyarországon*. Budapest, Gondolat Kiadó
- <http://freeaudit.hu/?go=stat&id=8236&sid=1&spe=year&sdi=hour&spo=0&sfo=absolute&sho=host&sup=1&shp=1&sor=1&sfc=&sfw=&sft=&hour=23&day=30&week=44&month=11&year=2009> – Elérés: 2010. 05. 03.
- <http://sirkert.virtualisan.net> – Elérés: 2010. 05. 03.

Szépe Orsolya

főiskolai adjunktus (Általános Vállalkozási Főiskola),
PhD hallgató (ELTE Kommunikációs Doktori Iskola)
szepe.orsolya@freemail.hu

Ferdinandy Nóra

gyógytornász
Magyar Hospice Alapítvány
nora.nemeth@t-online.hu